

De Klimaatschaal

Owing tot de docent

reflectie

Leerlingen functioneren beter in een klas waarin zij zich veilig voelen en gewaardeerd worden door de leraar en medeleerlingen. Een goede en positieve sfeer is afhankelijk van de relaties die de leerlingen onderling hebben en de relatie die de leraar met zijn klas en individuele leerlingen heeft. Het is belangrijk voor een leraar om inzicht te krijgen in het pedagogisch klimaat in zijn klas. Feedback van de leerlingen kan er toe leiden dat hij zijn gedrag beter afstemt op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Er zijn verschillende mogelijkheden om inzicht te krijgen in het pedagogisch klimaat. Bijvoorbeeld met het voeren van kringgesprekken of het gebruikmaken van feedbackscans. Uitgebreider is de 'Klimaatschaal', waarmee de leerlingen enerzijds kunnen aangeven hoe zij het pedagogisch klimaat in de klas ervaren (sfeer en onderlinge relaties) en anderzijds direct feedback kunnen geven op het onderwijsgedrag (pedagogisch en onderwijskundig) van de leraar.

De Klimaatschaal is een genormeerd diagnostisch instrument om het pedagogisch klimaat in de klas in beeld te brengen. Het is een vragenlijst voor de hoogste groepen van het (speciaal) basisonderwijs (vanaf begin groep 5), voor het speciaal onderwijs (clusterscholen), het gehele vm(b)o en voor het mbo waarmee leerlingen kunnen aangeven welk klimaat er (bij een bepaalde docent) in de klas heerst in relatie tot elkaar en tot de docent. De klimaatschaal is opgebouwd uit vier onderdelen: de relatie tussen leerlingen onderling, de sfeer in de klas, de orde in de klas en de interactie tussen docent en leerling. De validiteit van de Klimaatschaal wordt wetenschappelijk ondersteund.

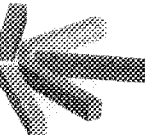
Feedback

Ad Donkers heeft zijn wortels in de gezinshulpverlening en specifiek bij de Raad voor Kinderbescherming. 'In gezinsonderzoeken heb ik gewerkt met het instrument van de Gezinsklimaatschaal. Die hebben we omgezet naar een klassensituatie. Met de Klimaatschaal kunnen leerlingen niet alleen aangeven hoe zij het pedagogisch klimaat in de klas ervaren. Ze kunnen ook direct feedback geven

'Hoe krijg ik docenten actief om te reflecteren op hun eigen vaardigheden? Ik wilde een instrument hebben

om het pedagogisch klimaat in de breedste zin in beeld te krijgen.' Met dit idee ontwikkelde Ad Donkers de Klimaatschaal, die is uitgegroeid tot een professioneel en genormeerd instrument. 'Ik denk dat ik bij de kern van het onderwijs zit.'

op het onderwijsgedrag van de leraar', zegt Donkers. 'De Klimaatschaal meet dus ook docentvaardigheden en de probleembeleving van leerlingen en docenten. Welke leerkrachten worden door de leerling als problematisch ervaren? Houdt de docent onvoldoende orde in de klas? Wat vindt de docent een zorgleerling of probleemleerling?'

Drie instrumenten

'In feite is er sprake van drie instrumenten: een leerlingversie, een leerkrachtversie en de signaleringslijst,' legt Donkers uit. 'We zijn eerst begonnen met de leerlingversie. Hiermee beoordeelt de leerling de sfeer in de klas en de vaardigheden van de docent. Doordat de student feedback geeft op de docent, stelt hij zich de vraag: hoe krijg ik de docent in beweging? Vervolgens werd door docenten aangegeven, dat ze ook graag dezelfde vragenlijst wilden invullen, om te kijken of hun mening overeenkwam met die van de studenten. Bij deze leerkrachtversie bleek, dat er vooral bij de beoordeling van de sfeer in de klas grote verschillen waren tussen docenten en leerlingen. Het derde instrument is de signaleringslijst voor gedragsproblemen, ook SIGA genoemd, die het probleemgedrag van leerlingen in beeld brengt. Hiermee krijg je feedback per leerling en per klas. Vanuit de leerlingversie hebben we eerst een experimentele versie ontwikkeld, die we hebben toegepast op de vmbo-school Het Hooghuis in Oss.'

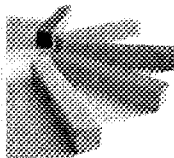
De Klimaatschaal is vooral een reflectie-instrument voor 360-graden feedback. Het toont aan welke pedagogische competenties je als docent hebt. Daarmee biedt het de mogelijkheid om in beeld te brengen hoe het pedagogisch klimaat in de groep of in de school kan worden verbeterd. Kennis van de opvattingen en ervaringen van de 'zorgleerlingen' in de groep of in de school is een goed hulpmiddel om inzicht te krijgen in de problematiek. Die informatie is waardevol bij het analyseren van 'moeilijke klassen'. Voor scholen is het mogelijk om een tevredenheidsonderzoek uit te voeren in het kader van kwaliteitszorg.

*Klimaatschaal.nl
Hoe leuk is mijn klas?*

Kern van het onderwijs

Slaat de Klimaatschaal aan? Donkers: 'Ik krijg iedere dag vragen om licenties of voor het doen van onderzoek. Gebleken is, dat je er in de praktijk onmiddellijk profijt van hebt. Een docent die al twintig jaar voor de klas stond en zijn leerlingen de Klimaatschaal liet invullen, kreeg feedback die hij al die jaren niet had gehad. Daaraan kun je zien, dat studenten in feite expert zijn in het beoordelen van de docent en de sfeer in de klas. Dat voelen ze haarspinnend aan. Ik vind het fascinerend om te constateren dat ingeslapen docenten binnen twee weken een andere houding aannemen. Ik wil er naar toe dat iedere school dit instrument opneemt in zijn programma. Ik zie het als een belangrijk hulpmiddel om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Ik denk dat ik met de Klimaatschaal bij de kern van het onderwijs zit. Want behalve dat leerlingen feedback geven op docenten, weet een docent exact wat er met een leerling aan de hand is en hoe die zich voelt.'

De Klimaatschaal is gedigitaliseerd en is te vinden op www.klimaatschaal.nl. Op deze website is uitgebreide informatie te vinden over de vragenlijsten. Verder alles over de wijze van invullen via internet, voorbeelden van gebruik, handelingswijzers met de diverse onderliggende verantwoordingen en over de kosten om gebruik te maken van dit instrument. Een leraar of school maakt pas optimaal gebruik van de mogelijkheden van de Klimaatschaal als er een licentie is aangevraagd. De beheerder heeft dan de mogelijkheid om namen van (groepen) leerlingen en van docenten in te voeren. Van alle gewenste leerlingen, docenten of groepen leerlingen kunnen dan overzichten worden gemaakt en vervolgens geprint. Leerlingen kunnen de vragenlijsten rechtstreeks op hun computer invullen. Het programma voorziet in de mogelijkheid om zowel individuele als groepsoverzichten te maken. Studenten van Fontys kunnen via de website gratis een tijdelijke licentie krijgen om het instrument uit te proberen voor hun eigen klas.

Wij werken sinds vorig jaar in de brugklas en in sommige tweede klassen met de Klimaatschaal. Hiervoor gebruiken wij een handig en snel in te vullen testje, waarbij de mentor maar ook de vakdocent snel een aantal gege-

vens aan de weet komt. Denk bijvoorbeeld de sfeer in de klas en de onderlinge relaties van leerlingen. Soms ziet een mentor dit als een bevestiging van zijn eigen observaties. Daarnaast kan hij gebruik maken van de suggesties op de website om aan bijvoorbeeld aan de sfeer in de klas te gaan werken. Soms blijken er onverwachte gegevens naar boven te komen. Een leerling beoordeelde bijvoorbeeld de sfeer als prima, terwijl de mentor hem erg stil en teruggetrokken vond.

Vorig jaar hadden wij een klas waaraan erg moeilijk les te geven was. Met het invullen van de Klimaatschaal hebben wij een beeld gekregen van de sfeer in de klas en de onderlinge relaties. Daarna zijn wij via gerichte individuele onderzoeken hiermee verder gegaan. Onze ervaring is, dat de Klimaatschaal het beste werkt aan het begin van het schooljaar. Een mentor kan dan nog gerichte sturing proberen te geven aan gesignaleerde problemen. De Klimaatschaal geeft daar handige aanwijzingen voor.

De mentor kan nadat de klimaatschaal in de derde of vierde schoolweek is ingevuld nog sturen in het groepsklimaat. Handvatten staan hiervoor op de website. De leerlingen kunnen ook vragen over vakdocenten invullen. De vakdocent is de enige die de antwoorden op de vragen over zichzelf kan bekijken en hij kan dan aan de hand van de gedane suggesties op de website gaan proberen om een andere sfeer/band met die klas op te bouwen. Dit kan voor een docent erg verhelderend zijn om te weten hoe een klas over zijn lessen denkt. Een soort spiegel.

Lide van Boort-Una, zorgcoördinator havo-(t)vwvo Elde College te Schijndel.

Henk Naaijkens

